Uit de Pers.

In de *Hervorming* vindt men ditmaal een belangrijk artikel over *China en het Christendom*, waarin uitvoerig wordt meegedeeld, hoe een beschaafd en ontwikkeld Chinees] over het Christendom denkt:

Een Chinees, de heer Tsjong-Ta-Foe, wiens woorden den indruk maken van te komen uit de pen van een ernstig en ontwikkeld man, gaf in een brief aan een Europeeschen vriend, openbaar gemaakt in de *Ostasiatische Lloyd* van 9 Juni ll., getuigenis van zijn eerbied voor het Christendom, maar tevens van zijn bezwaren tegen de wijze waarop het in China optreedt.

»Velen onzer landslieden", zegt hij, »miskennen in geenen deele de groote gedachten van het Christendom. De leer van God den Schepper en Onderhouder der wereld is grootsch en zeer aannemelijk. In menig opzicht komt zij overeen met wat onze wijsgeeren en theologen over Gods wezen gezegd hebben. De naam — men spreke dan van »God" of van »den Hemel' — doet weinig ter zake. De leer van Jezus, den Verlosser der wereld, is aan onze chineesche begrippen minder sympathiek, maar zij is toch inderdaad zeer verheven en diepzinnig indien men nader op haar ingaat. Ook wij hebben menige overeenkomst met dit »lijden voor anderen": velen onder onze vrome keizers hebben dit verzoenend lijden voor hun volk op zich genomen. En ook de christelijke zedeleer, zooals men die in den bijbel vindt, is voortreffelijk'.

Waarom, vraagt Tsjong, ga ik dan niet over tot een godsdienst die zooveel goeds heeft? Ik maak misschien, zegt hij, dingen die in uw oog hoofdzaken zijn tot kleinigheden. Doch gij omgekeerd maakt m. i. kleinigheden tot hoofdzaken. Geloof mij: er zijn vele hoogstaande Chineezen die geen Christen worden kunnen, niet omdat zij hun hart verstokt hebben tegen God, maar alleen omdat zij 't niet kunnen vinden met het beslist westersch karakter van de christelijke leer.

Een steen des aanstoots voor ons chineesch gevoel, dit zij vooraf gezegd, is er gelegen in het zonderling contrast tusschen het uiterlijk optreden der zendelingen en de beteekenis die de chineesche regeering verplicht is hun toe te kennen.

Het Christendom treedt in zijn vertegenwoordigers zoo onaanzienlijk en armoedig op, als had het volstrekt geen recht om te bestaan. Hier en daar laten als trekvogels zendelingen en chineesche predikers zich neer, behoorende tot een grooter of kleiner kerkgenootschap van een of ander westersch rijk en beginnen te leeren en te preeken. Men weet niet of zij al dan niet het recht hebben tot gemeentevorming. Naar de letter der verdragen bestaat zulk een recht, maar of de enkeling die daar optreedt zich dit recht mag toeeigenen, weet men niet. Overkomt nu zulk een zendeling een of ander leed, dan wo dt aanstonds door zijn Regeering hemel en aarde bewogen en China wordt getroffen door een straf die in zwaarte en beteekenis in geenerlei verhouding staat tot het optreden indertijd van bedoelden vertegenwoordiger van het Christendom. Wanneer de Chinees dat ziet, zegt hij tot zichzelf: Wat zijn dat voor geheimzinnige menschen die uiterlijk niets beteekenen en toch zooveel in de melk te brokken hebben dat onze regeering eenskaps zoo bang wordt?

Weet ge welk gevolg dit gehad heeft? Men is de zending gaan beschouwen als een geheim middel in de hand van de westersche mogendheden om ons bestaan te na te komen, iets waartegen wij vanwege onze zwakheid en logheid ons niet kunnen verweren. En zoo komt 't dat iedere Chinees die de eer en den goeden naam van zijn vaderland lief heeft, zich van de zending verre houdt en dat, in 't gemeen genomen, slechts diegenen zich met haar bemoeien, die niets te verliezen hebben: noch ambt, noch geld. Het Christendom is daardoor komen te vallen onder de categorie »geheime genootschappen, iets wat in de oogen van ons volk en onze regeering tot het verschrikkelijkste behoort wat men zich denken kan.

Wat dit beteekent — zegt een kenner van Chineesche zendingstoestanden, de Duitscher G. Fobbe, — kan men lezen in het werk van den Leidschen hoogleeraar Dr. J. J. M de Groot, »*Sectarianism and Religious Persecution in China*', dat twee jaren geleden het licht mag en door mij werd besproken in het *Zeitschr. für Missionskunde und Religionswissenschaft*, 1905, Heeft 7. Prof. de Groot toont daarin aan hoe in den loop van de chineesche geschiedenis tengevolge van samenzweringen en kuiperijen van kleine in 't verborgen werkende secten, vereenigingen en genoots happen duizenden opstanden en paleisrevoluties en ontzaglijk veel leed en ellende in allerlei vorm in de wereld zijn gekomen en China verwoest hebben, en dat in de meeste gevallen dit revolutionair bedrijf ontstaat door een vaag dooreenwarren van politieke en godsdienstige strevingen. Onder deze machten der duisternis is men, ten gevolge van bovenbedoelde wijze van optreden, in beschaafde behoudende kringen ook de zending gaan rekenen, en daardoor wordt het voor een Chinees die zijn vaderland liefheeft, zoo iets als verraad indien hij Christen wordt.

De eenige goede weg, meent Fobbe, is die welke ingeslagen word door de »Allgem. Evang.-Prot. Missionsverein" en door enkele andere op zich zelven staande helderziende missionairs: voorshands afzien van alle gemeentevorming; hen die zich door den geest van het Evangelie voelen aangetrokken, niet van hun volk afzonderen, hen niet pressen zich te laten doopen. Door het tegendeel voedt men den schijn alsof de christelijke religie een soort konventikel is dat naar politieke organisatie streeft; alsof gedoopte en tot gemeenten vereenigde Chineesche Christenen toch eigenlijk niets anders zijn dan eene onder leiding van buitenlanders ten bate van buitenlanders min of meer in 't geheim werkende vreemdelingenpartij. De zending kan in China niet beter doen dan de groote gedachten van het Evangelie verkondigen zonder bescherming, zonder staatshulp, zonder loon, — ook zonder het loon van met hooge cijfers van gedoopten voor den dag te kunnen komen ter eere van dit of dat genootschapje. Zóo werkt bijv. de »Allem. Ev.-prot. Missionsverein" in de prov Sjantoeng, waar — zooals Pfarrer Wilhem schrijft — »vele voorname Chineezen zijn, die aan oprechten godsdienstzin groote vereering voor Jezus paren en eene vriendelijke houding aannemen tegenover de christelijke gemeenten, zonder zich te laten doopen of tot een genootschap toe te treden."

Het is jammer, zegt Fobbe, dat Tsong dergelijken zendingsarbeid, die hem zeker zeer sympathiek zou zijn, niet kent.

Doch keeren we tot de bezwaren van Tsjong terug. Naast de politieke quaestie verwijt hij de christelijke missie een volkomen gemis aan goed verstand van en aan goeden toon tegenover de in hoogere kringen van China gebruikelijke en door Confusius gebillijkte polygamie (het hebben van meer dan eene vrouw).

»In China beschouwt men het als den grootsten plicht tegenover God en menschen, kinderen te bezitten, die de door den hemel ons toevertrouwde stoffelijke en geestelijke goederen kunnen bewaren als wij er niet meer op zijn. Op deze wijze alleen kan de raad Gods met de menschen verwezenlijkt worden".

Tsjong, voornemens tot het Christendom over te gaan, wilde juist wegen kinderloosheid van zijn eerste vrouw eene tweede huwen. Maar de manier waarop een zendeling daarover sprak, stuitte hem ontzaglijk tegen de borst. »Ach, dacht ik bij mij zelf, mijn vader had ook twee vrouwen. En ben ik, die van de tweede afstam, nu daarom zulk een slecht kind en boos mensch? Hoe is het mogelijk dat iemand een verhouding waarin onze beste mannen geleefd hebben, zoo botweg als een zedeloos en schandelijk concubinaat teekenen kan! Wij huwen juist zoo vroeg om onzedelijkheid te voorkomen".

Tsjong's tweede vrouw schonk hem, naar hij schrijft, dat waarnaar hij zoo hartelijk verlangde en wat de eerste hem niet schenken kon. »Wilt gij dat ik de moeder mijner kinderen wegjaag om Christen te kunnen worden, terwijl ik den hoogsten God dank voor de zonen die zij mij gaf? Daar ik in uwe kerk niet toegelaten werd, bracht ik mijn dank in onzen tempel. Maar gij begrijpt wel dat wij met afkeer worden vervuld van een leer, die zoo iets van ons verlangt".

Een moeilijk vraagstuk — zegt Fobbe terecht — ten aanzien waarvan weldoordachte en consequente praktijk ontbreekt. En dan wijst hij op de uitnemende leerstof die over dit onderwerp ons geboden wordt in de onlangs in ons land verdedigde doctoraal dissertatie van Dr. B. J. Esser, »*Zending en Polygamie*", »waarin de voortdurend wisselende verhouding der onderscheidene christelijke confessies en sendelinggenootschappen ten aanzien van dit vraagstuk wordt behandeld".

Zooveel is wel zeker dat een dergelijke zede die in de eeuwen wortelt en op den godsdienst steunt, niet eensklaps en allerminst onder bedreiging met de straffen des hemels zich laat uitroeien. Christelijke opvoeding van langen duur is noodig om China op dit punt tot hooger standpunt op te voeren. Tot zoolang moet er met mildheid, beleid en takt worden gehandeld: den Joden een Jood en den Grieken een Griek.

Voorts brengt Tsjong de vereering der voorouders te berde. Ook tegenover haar staan de zendelingen te eenzijdig. Hij geeft toe dat de eere Gods door dit gebruik kan schade lijden, maar eenvoudig door het te lijf te gaan als »een werk van den duivel", spant men weer de paarden achter den wagen. »Wanneer uw Woord Gods zoo krachtig is, laat dan daarvoor en voor den Heiligen Geest ook nog een weinig werks over! Gij Westerlingen verstaat de ziel van ons volk te slecht. Wat niet met de el van uw westersche wetenschap en met de maat van uwe in den loop der eeuwen geworden dogmatiek overeenstemt, dat laat gij aanstonds links liggen. Over onze inrichtingen breekt gij slechts den staf en over onze maatschappelijke vormen weet gij slechts te spotten. Wat voor ons beleefdheid en beschaafde omgangsvorm is, noemt gij leugen en frase".

Jezus' leer — dus eindigt Tsong — is heerlijk om te lezen en mijn hart heeft haar lief. Maar uw harde en uitheemsche verkondiging van die leer mishaagt ons. Hoe meer men het bijwerk kan laten vallen, des te meer zal de waarachtig goede leer zich uitbreiden".

Welk een geluk te weten dat er een zending is, aan welke deze waarheden niet als nieuwe behoeven te worden gepredikt. Maar ach, de velen wier God is als een verterend vuur, zonder liefde, zonder wijsheid!

De laatste opmerking laten wij natuurlijk voor rekening van de redactie der *Hervorming*. Een God, die alleen een verterend vuur is, zonder liefde, zonder wijsheid, predikt niet één Christelijke Kerk en wordt allerminst door die zendelingen verkondigd, op wie de *Hervorming* hier doelt.

Maar dat daargelaten, is er in dit schrijven van dezen Chinees zeker veel wat de aandacht van onze zendingsmannen verdient.

Officieele Berichten.

Door de goede hand onzes Gods, kwam ook hier de Kerk des Heeren tot openbaring en werden met toestemming van de Classis Deventer de ambten ingesteld. Hedenavond had de bevestiging van ouderlingen en diakenen plaats door onzen geachten Consulent Ds. Zijlmans, pred. te Hengelo, die eene treffende en bemoedigende rede hield, naar aanleiding van Matth. 28: 18. Daarna werd nog een woord gesproken door Ds. F. Rispens, pred. te Enter, namens de Classis Deventer en door Ds. E. Prinsen, namens de genabuurde Kerk van Enschedé.

Klein is onze kracht, maar onze hope staat op den Koning der Kerk, Wien gegeven is alle macht in hemel en op aarde.

Namens den Kerkeraad,
Delden, 14 Dec. 1905. J. Martens, *Scriba*.

Aan de Raden der Gereformeerde Kerken in Nederland is het volgende schrijven verzonden:

WelEerwaarde en Eerwaarde Broederen!

Ondergeteekenden hebben zich, krachtens opdracht der Generale Synode van Utrecht, als deputaten voor bovengenoemde zending geconstitueerd, en deze opdracht aanvaard, onder inwachting van de voor hare vervulling noodige genade des Heeren en rekenend op den steun der Kerken, die hun deze taak oplegden.

Dien steun hebben zij thans bijzonderlijk noodig, zoo zedelijk als stoffelijk, daar zij zich geplaatst zien voor een moeielijke taak, waaraan vele bezwaren verbonden zijn.

Immers de Synode besloot, 5°. „Aan de te benoemen deputaten op te dragen om de oprichting te bevorderen van plaatselijke Zendings comité's (uitgaande van den Raad der Geref. Kerk) tot bearbeiding van Joden binnen haar ressort, en deze te steunen."

Voor het vervullen van deze taak zijn belangrijke voorbereidende werkzaamheden noodig, tot het wekken van belangstelling voor dezen arbeid, welke tot heden in onze Kerken niet groot is; zoodat zij zoowel de Joden aan het hart der Kerken moeten leggen, als het Evangelie tot het hart der Joden; terwijl, wanneer het aan deputaten mag gelukken „plaatselijke comité's op te richten", zij ook in staat moeten zijn tot „het verleenen van steun."

Als goede bouwlieden nu, is het der deputaten roeping voor den bouw de kosten te overrekenen, welke zij, met inbegrip der reeds loopende werkzaamheden, niet lager mogen ramen, dan op ongeveer ƒ 2500 per jaar.

Zij roepen dus dringend uwe hulp in, uw gebed en uwe gaven, daar reeds voor onze loopende werkzaamheden, wanneer de inkomsten niet ruimer gaan vloeien, binnen een half jaar onze kas zal zijn uitgeput.

Tot het bereiken van meer georganiseerden arbeid en van meer financieele inkomsten, hebben deputaten reeds den arbeid van onzen Bijbelcolporteur H. Smit van Den Haag naar de provinciën Groningen en Drenthe verplaatst, zijn vroeger arbeidsveld, waar zij hem bij de Kerkeraden en de Broederen aanbevelen, in hunne gebeden en voor het verleenen van steun en advies.

Ook stellen zij zich voor bidstonden te organiseeren, waarvoor zij zich reeds met onderscheidene predikanten in betrekking stelden, die door den Kerkeraad, door middel van onzen, Scriba naar, keuze kunnen worden uitgenoodigd, om, alleen tegen vergoeding aan deputaten van eene daarbij te houden collecte, de gemeente in een bidstond voor den arbeid onder de Joden voor te gaan.

Ook verzoeken zij u een jaarlijksche bijdrage voor dezen arbeid af te zonderen, hetzij dan door het houden eener collecte, contributiën van eenige uwer welvarende leden of anderszins, opdat die arbeid geregeld mag kunnen worden voortgezet.

Zij veroorloven zich de vrijheid uwe aandacht te vestigen op het houden eener collecte voor dit doel op een der Kerstdagen, daar dan op Pinksteren voor de Heidenen- en op Kerstmis voor de Jodenzending kon gezameld worden, bedenkende, dat „de zaligheid uit de Joden is."

Indien b. v. op deze of andere wijze in onze groote Kerken eens ƒ 25, in andere krachtige Kerken ƒ 10, in kleinere ƒ 5 en in de kleinste ƒ 1 per jaar werd bijeengebracht voor dit doel, dan konden alle Kerken medewerken tot een krachtiger ter handnemen van den arbeid onder de Joden, voor wier behoudenis de Apostel Paulus „zelve zou wenschen van Christus verbannen te zijn."

Zulk een offer van enkele honderden guldens voor de Joden zal toch wel niet te groot wezen voor onze Kerken, die met zooveel blijmoedigheid vele duizenden ten offer brengen voor den arbeid onder Heidenen en Mohammedanen.

Daarom, geliefde Broeders, helpt ons onze roeping vervullen met uw gebed en met uwe gaven.

Wij vragen het u om des Heeren en om der Joden wil.

De deputaten voornoemd,
E. Kropveld, *Praeses.*
E. Douma, *Bibliothecaris.*
A. van Veelo, *Scriba.*

Rotterdam, Nov. 1905.

P.S. Het adres van onzen Scriba is: Ds. A. Van Veelo, Noordsingel 63, Rotterdam, en van onzen Penningmeester: N. Koops, Oosterstraat 25, Rotterdam.

Zendingschool te Batavia.

Sedert de vorige opgaven werd door mij verder ontvangen:

Door mevr. du Pui—Esser te Schagen ƒ 4; door mej. J. Vogelaar te Berkel ƒ 10 93; door mej. A. C. Dijkstra te Smilde ƒ 12 40; door Alida de Haan te Kockengen ƒ 7 70; door mej. Wed. K. Teerhuis, Eiland Marken ƒ 2; door mej. E. Makkers te Enkhuizen ƒ 23 45; door mej. Hovy te Oostkappelle ƒ 25; door mej. M. C. Floor te Wons ƒ 5 25; van Ds. v. Lonkhuijzen te Aarlanderveen ƒ 1; door mej. IJ. Oppedijk te Woudsend ƒ 2.60; door mej. M. E. Backer te Driebergen ƒ 23 21½; door mej. E. W. Baartman—Jonkheid te Sassenheim ƒ 11.50; door mej. van Andel uit de Zendingskas der Geref. kerk te Zuidland; door mej. D. Hafkamp te 's Graveland ƒ 2 50; door mevr. de Jong—Buree en mej. G. Dolman te Sneek ƒ 26; door mej. J. Lindeboom te Zutfen ƒ 10.40; door mej. G. Schiethart te Lochem ƒ 22.15; door mevr. R. Huismans—Banda te Anjum ƒ 13; door mej Berkouwer te Loosduinen (Bloemendaal) ƒ 27.60; door mevr. Heyblom—Davies te Velp ƒ 32 50; door mej. N. Meyer te Schoonhoven ƒ 11; door mej. H. G. Hummelen—Stoker te Assen ƒ 28 48; verzameld door Willie en Mientje Felderhof en Gerda Ubbink te Doesburg ƒ 12.80; door mej. L. Maathuis te Veendam ƒ 32.05; door mej. L. Mollema te Heerenveen ƒ 10.65; door mej. L. M. de Waal Malefijt te Haarlem ƒ 42.10; door mevr. Reyenga te Leerdam ƒ 37.02½; door mej. M. Determan te Sloterdijk ƒ ; door mej. M. Suurmond te Oostsouburg ƒ 42.25; door mej. G. L. Wissink te Gasselter Nijveen ƒ 7.55; door mej. W. G. Marschal met medewerking der Chr. school te Zeist ƒ 42 50; verzameld door drie meisjes v. h. Zendingscomité te Zeist ƒ 3.75; door mej. F. v. d. Kamp te Maasland ƒ 5; door mej. S. Helder—van Dijk te Sybrandahuis bij Dokkum ƒ 6.60; door mej. B. Kok te Bedum ƒ 13; door mej A. Bult te Winschoten ƒ 33.95; door mej. B. Horjes—Faber te Makkum ƒ 5.50; door den heer Gerber te Makkum uit de zendingsbus der Chr. school ƒ 10; door mevr. Wielenga—Visser te de Leek ƒ 9; door mej. Adr. v. Apeldoorn, te Beverwijk verzameld ƒ 12; door mej. Ploos v. Amstel te Zwolle met behulp van de kinderen der Chr. School ƒ 117 63; door mej. D. Wolf te Brussel ƒ 15 93. Onder leiding van jonge meisjes door kinderen te Amsterdam in klompjes verzameld ƒ 338.06; van Fr. de la Bassecour Caan uit de Zendingsbus te Amsterdam ƒ 10.56; nagiften te Amst. door mej. v. Schaick ƒ 0 45; door mej. Nyens ƒ 2 25; door mej M. Vermeulen te Velsen ƒ 11; door mej. E. M. Galle te Zaamslag verzameld met N. v. d. Velde en M. A. Geelhoed ƒ 31 25; nagekomen gift uit Lochem ƒ 0 50; door mej. Pr. J. Sliep te Rinsumageest ƒ 15.35; door mej. J. Goodijk, mej. A. Post en mej. A. Wielenga te Sexbierum ƒ 7; door mej. A. de Ruiter te Heeg ƒ 27; door mej. M. C. B. Veenkamp te Bierum ƒ 10.16; door Dr. M. T. Visser, te Nijmegen gev. in de collecte, voor 't Zendingsklompje van Ds. Wijers 10 dubbeltjes; door mej. B. Brouwer met medewerking v. d. meisjesver. te Dokkum ƒ 25 25; door mej A. G. Ringdijk te Ridderkerk ƒ 3; door mej. F. Stadig door F. Rumpff verzameld te Helder ƒ 2.72, door mej. J. C. Boorsma te Randwijk ƒ 8 35; door Emma v. d. Putte te Leiden verzameld ƒ 2; door mej. F. van Ommeren te Ede ƒ 11.10; door mej. E. van Aken en haar zusjes verb. te Spijkenisse ƒ 9.10; door mevr. v. Haeringen te Katendrecht, verz. door het personeel en de kinderen der Paul Krugerschool ƒ 16 67½ en van N. N. ƒ 1; van mevr. Gispen te Barneveld ƒ 1; door mevr. Turink—Dane te Amersfoort ƒ 36.95; door mej. van Haeringen te Genderen ƒ 8 50; door Ds. Breukelaar te Bodegraven van zijn catechisanten ƒ 25; door mej. A. Wentink te Bussum, „verzameld met eenige hoofden" ƒ 14.50; van de meisjesv. Dorcas te Bussum ƒ 1; door mej. J. Woudstra te Lemmer ƒ 19 10; door mej. A. C. J. Callenbach verzameld te Nijkerk met mej. P. v. d. Waals en de jongejuffrouwen de Boer, van Ramshorst, v. d. Goot en Middelkoop ƒ 32 90; door mej. M Sterk te Amsterdam verzameld ƒ 19 56; door de financieele commissie der diaconie te Amst., reeds door haar vermeld in Kerkb 16/12 ƒ 1 40; door mej. J. van Buuren te Delfzijl ƒ 17 45; door Johanna en Rudolfina Goris verz. te Zevenbergen ƒ 15 40; door mej. A. Hemmes te Appingedam ƒ 9.10; door mej. J. Vermaat te Apeldoorn ƒ 14; door mej. A. en C. Brouwer en mej J. v. d. Berg te Molenaarsgraaf ƒ 8 50. Onder leiding van mej. A. Klein verzameld te Harlingen; door Hermine en Gerard Allaart ƒ 19.31; door Hinke en Trijntje K. ƒ 1.90; door Piet en Willem Spaanderman ƒ 3 20 en door de kinderen der Chr. Bewaarschool ƒ 2.52; door mej. J. Hoekers te Arum ƒ 6.32½; door mej. C. Lubberts te Achlum ƒ 4 75; door mej G. Bremer te Oosterend (Texel) ƒ 13.15; door mej. D. de Vries te Hemelum ƒ 5; door mej. Houtman en mej. W van Marle te Hilversum waaronder een gave van ƒ 25; door N. N. ƒ 85. Het overige de volgende week.

Mevrouw Kuyper.
Watergraafsmeer.

Buitenland.

Frankrijk. Scheiding van Kerk en Staat een voldongen feit. Kerkelijke toestanden.

De wet in zake scheiding van kerk en staat is in Frankrijk, na door den Senaat te zijn aangenomen, in het Fransche Staatsblad opgenomen, onderteekend door den President der Republiek en de ministers van buitenlandsche zaken, eeredienst, binnenlandsche zaken, financiën en koloniën.

De minister van eeredienst heeft reeds eene circulaire aan de prefecten der verschillende departementen verzonden, waarin er op wordt gewezen dat de aangenomen wet, in het bijzonder art. 16, aanstonds in werking treedt. Dit artikel bepaalt, dat alle kerkelijke gebouwen en de daarin aanwezige voorwerpen van kunst en de zaken die uit een historisch oogpunt van belang zijn, op de lijst van openbare kunstwerken zullen worden geschreven, gelijk de wet van 1887 voorschrijft. Verder wijst de minister er op, dat de kunstwerken die aan den Staat behooren, volgens die wet onvervreemdbaar zijn, en dat voor de vervreemding van voorwerpen die in eigendom behooren aan de departementen of de gemeenten, de goedkeuring des ministers vereischt wordt.

Deze circulaire is een gevolg van de vele gevallen waarin, naar de bladen melden, kerken reeds tot het vervreemden van voorwerpen van kunst zijn overgegaan, en aan de uitingen van eenige bisschoppen, die het eigendomsrecht van den staat niet erkennen.

Wat daarvan zij, dit is zeker, dat de kerken in Frankrijk in groote moeilijkheden zullen komen, want de scheiding van kerk en staat is niet tot stand gebracht om het beginsel van „souvereiniteit in eigen kring" te doen zegevieren, maar om de macht der Roomsche kerk te fnuiken. Daarom moet zij niet meer de vrije beschikking hebben over de kerkgebouwen; zij zal ze mogen gebruiken . . . doch daarbij gevoelen dat het elk oogenblik in de macht der regeering staan zal om den Roomschen eeredienst daaruit te verwijderen. Daarom moeten de pastoors geen staatstractement meer ontvangen.

Men heeft opgemerkt dat de nieuwe wet veel minder liberaal is dan eenmaal het edict van Nantes, waarbij den Protestanten werd toegestaan om vrij fondsen voor kerk en armen te verzamelen, hetgeen in de nieuwe wet niet het geval is; terwijl in het edict van Nantes den Gereformeerden leeraars ruim ƒ 80,000 jaarlijks uit de staatskas werd toegezegd, en in de nieuwe wet noch Protestantsche leeraars noch Roomsche priesters uit de staatskas iets zullen ontvangen.

Toch meenen wij, dat de scheiding van kerk en staat voor de Roomsche kerk in Frankrijk een zegen zal zijn, al werd deze op revolutionaire manier tot stand gebracht.

Immers volgens art. 4 der aangenomen wet wordt de regeering der kerk geheel en al den paus overgegeven. Vroeger moest de Fransche regeering medewerken bij de benoeming der bisschoppen; nu kan de paus alleen benoemen. Van dit recht zal de paus aanstonds gebruik maken. Want naar men verzekert, is het te verwachten dat alle bisschoppen, die op de hand der regeering zijn, door anderen vervangen worden, die pauselijk gezind zijn.

De Roomsche kerk in Frankrijk heeft eene ernstige beproeving noodig om tot ontplooiing van nieuwe veerkracht te geraken. Het land telt 40 millioen menschen die in naam Roomsch Katholiek zijn; doch men beweert dat als er 4 à 5 millioen menschen in Frankrijk gevonden worden die nog aan de Roomsche kerk met hart en ziel behooren, het veel zal zijn! Wanneer men in aanmerking neemt, dat de clericale partij in de Kamer van afgevaardigden nog altijd eene aanzienlijke minderheid vormt, dan vermoeden wij dat er nog een groot deel der bevolking is, dat niet geheel met de kerk gebroken heeft. In sommige streken, bijv. in Bretagne, is men nog goed kerksch, doch in andere, en vooral in de groote steden, heeft men over het algemeen geheel met allen godsdienst gebroken. De adel houdt mede aan de kerk vast, maar de arbeiders zijn volslagen atheïst geworden.

Een bezoeker van Parijs deelt mede, dat hij eens op den morgen van Palmzondag in de prachtige Domkerk van Parijs was, de beroemde Notre Dame. De aartsbisschop en de geestelijkheid hielden een plechtige processie in de kerk; het was een groot oogenblik. Maar menschen zag men in het eerwaardige heiligdom niet meer dan men in een dorpskerk in Nederland ziet. In honderde dorpen met eene landbouwende bevolking gaat haast niemand van de mannen meer ter biecht; de groote mis wordt op den Zondag voor enkele vrouwen gelezen; de pastoor houdt men voor een belachelijk figuur, die men uit aangeboren hoffelijkheid en goedmoedigheid rustig zijn weg laat gaan. Maar ook niet overal is men zoo beleefd. In eenige gemeenten bij Parijs, waar het socialisme ook tot de boerenbevolking is doorgedrongen, verbood voor weinige jaren de overheid het dragen van de soutane, d. w. z. de gewone zwarte rok van de priesters die tot aan de voeten reikt, op de openbare straat. De pastoors van de plaats konden zich redden door het aantrekken van een overkleed, maar als een priester van buiten de gemeente binnenkwam, werd hij zonder genade door den garde champêtre als een struikroover in hechtenis genomen, verhoord en met eene geldboete gestraft. Dit misbruik maken van macht duurde wel niet lang, doch het doet toch zien hoe de stemming in Frankrijk op menige plaats is.

De vasten worden schier nergens meer gehouden, de geestelijkheid moet zich tevreden stellen, om althans den vorm te redden, met het vragen van eene „offerande," die men in de pastorie moet brengen en waaraan men de getrouwen aan de kerk herkent. In de hotels vragen de kelners den gasten in den vastentijd nog altijd: „gras ou maigre?" d. w. z. wilt gij in overeenstemming met de voorschriften der Roomsche kerk eten of niet; doch men hoort aan den toon van de vraag, welk antwoord men verwacht.

De deelname aan de openbare godsdienstoefeningen is op menige plaats een zaak alleen van de vrouwen geworden. Doch tot hiertoe behoort het tot den goeden toon, dat op het platteland en de kleinere steden niet alleen de monarchistisch gezinde kasteelbewoners ter mis gaan, maar dat ook de vrouwen van den president van het gerechtshof, van den maire, van den plaatselijken commandant, en wanneer de minister van binnenlandsche zaken geen bijzondere papenhater is, ook de vrouw van den onder prefect, die godsdienstoefening bezoeken. De heeren halen soms hunne vrouwen uit de kerk af, maar het deelnemen aan de godsdienstoefening is geheel een zaak der vrouwenwereld geworden.

De beschaafde Franschman weet uit zijn *manuel de savoir vivre*, wat en wanneer hij wat in de kerk te doen heeft. Wanneer hij 13 jaar oud is, gaat hij voor de eerste maal ter biecht en gebruikt hij de eerste communie. Er is in geheel Frankrijk geen knaap en geen meisje, dat daarbij anders gekleed is dan de anderen. De jongen is daarbij in het zwart gekleed, met een wit zijden band om den arm en een kaars in de hand. Zoo wordt hij ook dikwijls gefotografeerd. Bij velen spreekt het als van zelf, dat deze eerste communie ook de laatste is. Als men ook daarna het sacrament zou gebruiken, liep men gevaar voor „clericaal" of reactionair gehouden te worden. Het korte onderricht dat aan de eerste communie voorafgaat, blijkt niet in staat een blijvenden indruk op de jongelieden te maken. Daarna zoekt de jonge Franschman niets meer in zijn kerk, totdat hij getrouwd zal worden. Dan plaatst hij zich met zijn bruid voor het altaar, en terwijl de priester met zachte stem het huwelijk voltrekt, waar schier niemand op let, gaan jonge meisjes uit den bruidstoet aan den arm van jonge heeren met een schotel rond, om eene inzameling voor de armen te doen.

Dan gaan weder jaren voorbij, voordat een voet in de kerk gezet wordt. Alleen wanneer men als peet bij een doop moet optreden (men brengt zijne eigene kinderen niet zelf ten doop) wordt het bedehuis weder betreden, en wanneer het oudste kind zijn eerste communie doet, en ten slotte bij begrafenissen, want dan is een verblijf in de kerk van 5—15 minuten onvermijdelijk.

Door de school kan de Roomsche kerk weinig op het volk inwerken. Toen de derde republiek in Frankrijk geboren werd, geschiedde dit onder den indruk, dat de Pruisische schoolmeester bij Sadowa en Sedan had overwonnen. Daarom werd leerplicht ingevoerd, de geestelijkheid uit de school geweerd, terwijl men in plaats van Godsdienst, het opkomend geslacht zedeleer, menschelijkheid en vaderlandsliefde zou inprenten.

Alleen op vele bijzondere scholen werd nog godsdienstig onderwijs gegeven. Een drietal jaren geleden heeft men de meeste geestelijke scholen gesloten, omdat de regeering bang was dat deze scholen het openbare „leeken"onderwijs zouden overvleugelen, terwijl die scholen welke men kon instandhouden, zoo worden bemoeilijkt dat zij er niet boven op kunnen komen.

De opheffing van scholen die door geestelijke broeders en zusters geleid werden, is een zware slag voor Frankrijk geweest. De kerk had schier geen invloed meer op het opkomend geslacht, alleen de geestelijken die zich aan het onderwijs gaven, waren in staat godsdienstige kennis mede te deelen. Daarbij zijn de scholen der geestelijke broederschappen veel beter geweest dan de staatsscholen. Het meerendeel dezer schoolbroeders zijn getrouwe en flinke onderwijzers die met hun geheele ziel bij het onderwijs zijn. Al hadden de scholen der geestelijke orden niet zulk een uitmuntende methode als die welke van den staat uitgaan, toch gaven de scholen der geestelijke broederschappen uitmuntende resultaten. Men late zich in deze niet op het dwaalspoor brengen door courantenberichten over vergrijpen tegen de zedelijkheid, die door geestelijke broeders zouden gepleegd zijn. Over het algemeen zijn de onderwijzers der bijzondere Roomsche scholen waardige mannen. Een Fransch predikant schrijft, dat hij zijn zoon nooit naar een staatsgymnasium zenden zou, maar hem liever aan eene Roomsche inrichting wilde toevertrouwen, omdat op de staatsinrichtingen de jongens meestal zeer vroeg in de strikken der zonde vallen, die in de groote internaten van den staat gespannen worden.

Ofschoon de staat nu bijna al het onderwijs tot zich getrokken heeft, moet men niet denken, dat daarom alle kinderen in Frankrijk onderwijs genieten. Duizenden kinderen bezoeken geen school, eenvoudig omdat er voor hen geen plaats is op de scholen; de staat beschikt niet over de noodige middelen om de wet op den schoolplicht uit te voeren. Daarom is het ook uit een maatschappelijk oogpunt te meer te betreuren, dat de Fransche regeering zooveel scholen van geestelijke broederschappen heeft opgeheven.

Niettegenstaande het heerschend atheïsme in de hoogere standen en de middenklassen van Frankrijk, heerscht toch nog het denkbeeld, dat het volk den godsdienst niet kan missen.

De Fransche Staat is geheel ontkerstend. Alleen bij begrafenissen van staatsambtenaren en bij zielmissen voor soldaten en officieren die buiten Frankrijk voor het vaderland het leven lieten, hebben de dienaaars van den staat iets met de religie te doen. In vredestijd worden de soldaten niet beëedigd; in de eedsformule voor het gerechtshof komt de naam Gods niet voor. In de gerechtszalen, bestemd voor het vergaderen der jury's, was tot voor korten tijd het beeld van de gekruisigden Christus te zien; doch minister Combes liet de crucifixen wegnemen. De Roomschgezinden troosten zich echter met de gedachte, dat die beelden reeds te voren werden verwijderd, doch daarna weder te voorschijn werden gebracht.

Hij die uit Frankrijk in een Roomsche streek van Duitschland of Zwitserland komt, verbaast zich over den staat van verachtering waarin de Roomsche kerk in Frankrijk geraakt is. Daarom is het te hopen dat de harde duw, die door de opheffing van het concordaat aan de Roomsche kerk gegeven werd, hare vrienden moge opwekken om de handen ineen te slaan om haar zoo mogelijk weder op te bouwen. Mochten de Gereformeerde kerken in dat land daartoe het voorbeeld geven!

Winckel.

Voor Kinderen.

KERSTDAGEN.

Zoo noemen we de dagen die thans weldra weer aanbreken: Kerstdagen dat is eigenlijk Christusdagen. Want ze herinneren ons, dat de Christus werd geboren; ter gedachtenis van die groote gebeurtenis zijn ze vóór vele eeuwen door de kerk ingesteld. En over de gansche wereld wordt, waar Christenen zijn, alzoo verkondigd, dat het Licht tot verlichting der heidenen, der volken, is opgegaan.

We hebben dit jaar drie feestdagen achtereen. De eerste die welke iedere week wederkeert, de andere die we slechts eens per jaar vieren. Maar alle herinneren aan den Heiland, Jezus Christus, onzen Heere. En zoo moet het ook zijn. Die den Heere God vreezen, kunnen geen feest vieren buiten Hem, en die in den Heere Christus zijn, hebben hun blijde dagen juist in en door Hem.

Blijde dagen zijn het, wel beschouwd, voor hen alleen.

Er vieren heel veel menschen en ook kinderen Kerstfeest, gelijk het heet, of zooals zij meenen, maar die zich toch bedriegen. Want of men nu al eens een paar vroolijke dagen er van neemt, en goede gaven geeft of ontvangt, of een gezelligen avond heeft, dat alles, hoe goed op zich zelf ook, heeft met het Kerstfeest niet te maken. Het is het feest ter gedachtenis van Christus, Gods Zoon, die mensch werd en de gestalte van een dienstknecht aannam, om ons verloren zondaren te behouden. En elke Kerstvreugde, die niet daarop is gebouwd is ijdel en ongegrond.

Dat moeten ook de jonge lezers reeds goed begrijpen, al zijn er helaas ook anderen die het